

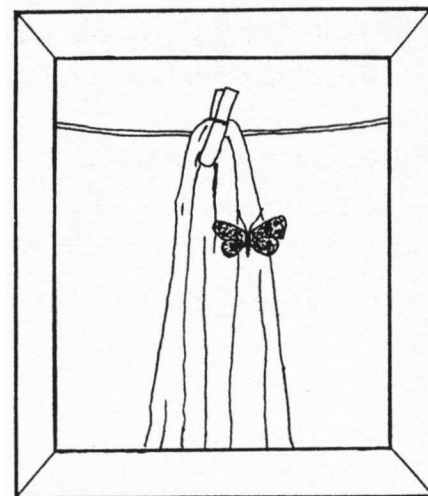
HEIVLINDERS IN DE TUIN

Augustus 1991 telde veel warme, droge dagen. Op de 18e van die maand ging een excursie van de KNNV afdeling Epe/Heerde naar de Elspeterheide. Doel was vooral de Kommavinders (*Hesperia comma*) en hun nectarplanten te zien en te noteren. Inderdaad waren de vlinders er die dag en voor bijna iedereen van het groepje was het een nieuwe soort. Voor verschillende beginners in het 'vlinderavak' waren ook de talrijk aanwezige

een Heivlinder op de Buddleia in onze tuin. Na vijf jaar intensief vlinders speuren in ons dorp was ik er nog nooit één tegengekomen!

Een grauwe dweil aan de waslijn werd zijn vaste uitkijkpost, daar vandaan joeg hij alle andere langskomende vlinders weg. Zelfs mij achtervolgde hij af en toe. Dat duurde twee dagen, toen was hij verdwenen.

Inmiddels had ik van mede-excursiege-noten gehoord dat ook zij een Heivlinder in de tuin hadden. Nieuwsgierig geworden heb ik de dagen na mijn waarneming alle in onze buurt bekende Buddleia's en andere vlindertrekkers afgefietsd, om tot de ontdekking te komen dat er veel meer Heivlinders waren. Met de gemelde waarnemingen en die van mij kwam ik op 14 exemplaren. Alle vlinders vertoonden territoriumgedrag. Allemaal mannetjes? Ook in de buurt van Zuuk, een gehucht ten zuidoosten van Epe, zag een goede vlinderman een Heivlinder in zijn tuin. Nooit eerder was dat het geval. Na ongeveer vijf dagen waren de Heivlinders verdwenen.

Een Heivlinder verdedigt zijn territorium vanaf een dweil. Tekening: Alex Nennie.

De Heivlinder. Foto: Kars Veling.

Heivlinders (*Hipparchia semele*) een soort die ze pas nu goed leerden onderscheiden, door ze even te vangen en door op hun territoriumgedrag te letten.

Toen ik thuiskwam van de excursie die middag zat er tot mijn verbazing ook

Vanwaar deze invasie? Ik bedacht zelf enige mogelijke oorzaken:

- Op diverse heidevelden westelijk van Epe en Heerde komt de soort vrij veel voor. De grond was echter gortdroog en het nectaraanbod op de net in bloei komende Struikheide en nog bloeien-

de Dopheide was zeer gering. Zochten de vlinders daarom elders voedsel?

- In het recreatiegebied noordoostelijk van Vaassen komt de Heivlinder sinds 1990 in toenemende mate voor bij een zandwinningsplaats waar een zeer schrale vegetatie is ontstaan. Zijn exemplaren vandaar met zuidoosten winden naar Zuuk en Epe komen vliegen? Door de droogte gedwongen?
- Zou het nieuwe bermbeheer in de gemeente (minder maaien, verschrallen door afvoeren van maaisel en niet bemesten) zijn vruchten af beginnen te werpen? Ook de plantsoenen worden anders beheerd, onder andere door het inzaaien van zogenaamde 'wilde planten-mengsels' en het lang niet overal maaien tijdens de voorzomer.

Maar waarom waren de vlinders dan na vijf dagen overal uit het dorp verdwenen? Een trekverschijnsel?

Ik ben nieuwsgierig of ook anderen deze zomer zo'n ervaring hebben gehad en ook of iemand er een verklaring voor heeft.

Els Koopmans-Grommé

In 't kort

HEIVLINDERS IN OOSTER-BEEK

Behalve veel Kleine vossen heb ik in de vlinderrijke nazomer van 1991 ook veel Heivlinders gesignaleerd. Zo vlogen er op droge heideterreinen in de Hoge Veluwe duizenden Heivlinders. Ongewoon en in het oog springend was echter de aanwezigheid van Heivlinders binnen de bebouwde kom van mijn woonplaats Oosterbeek. Meestal ging het om enkele vlinders en telkens leken bloeiende vlinderstruiken hen aan te trekken. In onze tuin bezochten ze ook heel vaak de Betonie, die een ware vlindermagneet bleek te zijn! Zelfs in het benedendorp, ver van de heide vandaan, werden meer malen Heivlinders op vlinderstruiken gezien. In de zes jaar dat wij in Oosterbeek wonen hebben we dit verschijnsel nooit eerder gezien. Waar zouden die vlinders vandaan komen en zou het uitzwermen wellicht in verband staan met de overmatige vraat van Heidehaantjes, die grote vlakten Struikheide tot dorre, bruine steppen knaagden?

Gerrit Richter

TREK VAN KLEINE VOS?

De Kleine vos, die de laatste jaren veel minder talrijk was dan de Dagpauwoog, vloog in 1991 overweldigend. Ik had de indruk dat de soort zich over grote afstanden verplaatste. Misschien zou je het trek kunnen noemen.

Op 31 augustus en 3 september bevond ik me in een vrij hoog gebouw in Rotterdam en zag vanuit het raam regelmatig vlinders in Z-ZW richting voorbij vliegen. Het waren er zo'n tien per uur en enkele herkende ik met zekerheid als Kleine vossen.

Op 4 september maakte ik een wandeling in de duinen van Oostvoorne. Op het Leverkruid wemelde het van de Kleine vossen. Achter de duinen was een vallei die dicht begroeid was met watermunt. Ik schatte het aantal vlinders op 1 exemplaar per m². Vermenigvuldigd met het begroeide oppervlak komt dit neer op 50.000 vlinders. Dezelfde schatting toegepast op de Gamma-uil gaf 250.000 exemplaren op die dag.

*Kleine vos.
Tekening: Annemarie van Lierop.*

Op het strand was ook iets van trek te zien. Per uur telde ik 120 voorbij vliegende Kleine vossen en 20 Gamma-uilen. De Gamma-uilen vlogen tegen de wind in naar het noorden en de Kleine vossen naar het zuiden. Als de Kleine vossen in de luwte kwamen zag ik dat vele exemplaren zich omdraaiden en tegen

KLEINE VOSSEN OP ZEE

Op 1 september 1991 zat ik op het strand van Texel (bij Paal 15) met verbaazing te kijken hoeveel Kleine vossen er meegevoerd werden naar de zee door de harde oostenwind (windkracht 6 Beaufort). In mijn directe omgeving (25 meter links en rechts van me) verdwenen er zo'n 40 Kleine vossen per uur boven het water. Hoewel de meeste verwoede pogingen ondernamen om terug te keren werden zij toch verder weg gedreven. Eenmaal echt boven het water beland deden zij bijna allemaal hetzelfde: namelijk sterk omhoog klimmen totdat ze uit mijn gezichtsveld verdwenen waren. Met een verrekijker kon ik waarnemen dat ze zeer hoog vlogen.

Terwijl ik daar zat te tellen kwam de volgende gedachte bij me op: Als er op zo'n dag (harde oosten wind), over de gehele kust zoveel Kleine vossen afdrijven, zouden miljoenen Kleine vossen de zee op vliegen! Wat daarmee gebeurt

Trekkende Kleine vossen op het strand.

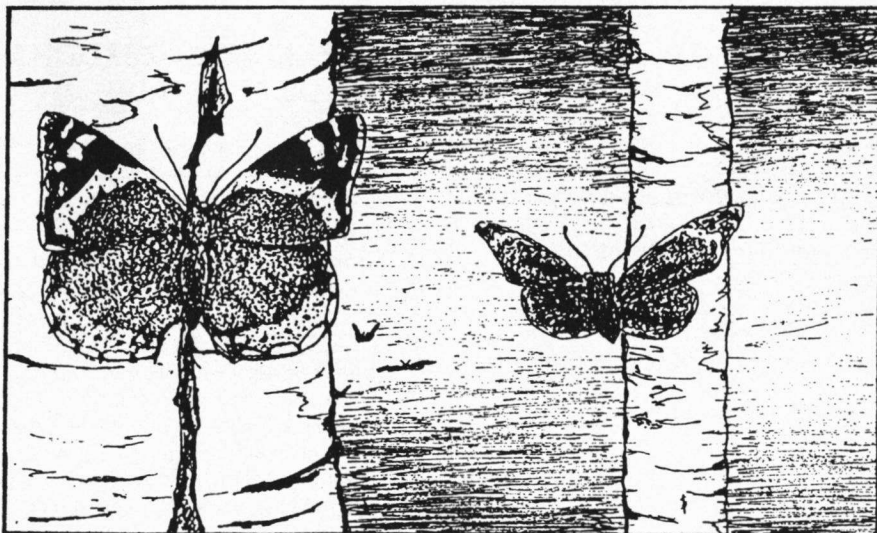
de wind in naar het terrein met Zulte vlogen en daar foerageerden. Daarna leken ze weer met de wind mee naar het zuiden te vliegen. Ze trokken dan over de duinrand en kwamen in de watermunt-vallei terecht.

N. W. Elfferich

is, is een volgende vraag. Wat mij verder opviel is dat ook koolwittjes afdreven naar zee, maar dat de Atlantica's en vooral Duinparelmoervlinders en Heivlinders wel terug konden komen en de duinen in doken. Misschien dat deze waarneming al veel eerder is gedaan en beschreven, maar ik kon er niets over vinden.

C. Maas

In 't kort

Een *Atalanta* drinkt het sap op van een bloedende berk. Tekening: Alex Nennie.

BLOEDENDE BERKEN

Bij het artikel over Liguster in het vorige nummer van *Vlinders* (november 1991) stond de vraag of iemand nog weleens vlinders op bloedende bomen aantreft. Deze zomer na half augustus heb ik regelmatig gekeken naar een bloedende berkeboom langs de Polderweg van de Apeldoornse wijk de Maten naar Klarenbeek. De eerste keer dat ik er langs fietste rook ik de zure lucht en zag vrijwel tegelijk een *Atalanta* op de berk zitten. Op het sap van de boom foerageerden zeker vijf *Atalanta*'s, drie *Gehakkelde aurelia*'s en een *Citroenvlindermanne-tje*.

Steeds als ik vlinders ging tellen in Klarenbeeks Vlindertuin ben ik even bij de boom gestopt. Tot half oktober heb ik er steeds *Atalanta*'s en *Gehakkelde aurelia*'s gezien. Het 'bloedende' gedeelte

zat op de oostkant van de stam, eigenlijk ongunstig voor de vlinders wat betreft de zon. Dikwijls zaten de vlinders dan ook te rusten en zonnen op de zuidwestkant.

D.J. Vethaak-Nijkamp

GEZOCHT

Wie heeft er nog een exemplaar van *Elseviers vlindergids* of van *Plantengemeenschappen in Nederland* van Westhoff en den Held? Ook in andere boeken over vlinders of natuurbeheer zijn we geïnteresseerd. De Vlinderstichting (tel. 08370-24224).

GIFTEN

Veel mensen gaven in november/december gehoor aan de oproep om boven de donateursbijdrage van f 30,- wat extra's te geven. Hierbij willen we iedereen hartelijk bedanken.

Een bijzondere gift uit de afgelopen periode was een bedrag van f 500,- dat een echtpaar voor hun 40-jarig huwelijksfeest had ontvangen. Het geld zal besteed worden aan de regionale herintroductie van de Zilveren maan.

OPROEP VOOR VLINDERAARS IN HEEL

Dit voorjaar zal er in Heel (bij Roermond) een nieuwe vlinderwerkgroep worden opgericht. Mensen uit Heel of omgeving die belangstelling hebben om wat met vlinders te gaan doen kunnen contact opnemen met: Huub Coenen, Dorpsstraat 25, 6097 AL HEEL, tel. 04747-1918.

Op 11 maart zal er om 20.00 uur in het gemeenschapshuis Don Bosco aan de Dorpsstraat in Heel een informatieavond met een lezing van De Vlinderstichting zijn, waarbij iedereen hartelijk welkom is.

GEZOCHT

Bibliotheek zoekt originele exemplaren (formaat groter dan A5) van *Vlinders* jaargang 1 nr. 2, jaargang 2 nr. 1 en 3, jaargang 3 nr. 4. Diederik van den Abbeele, Putsesteenweg 60, B-2820 Bonheiden, België.

LANDELIJKE VLINDERDAG - 14 MAART 1992

De Landelijke Vlinderdag staat weer voor de deur. Op 14 maart bent u van harte welkom om naar verschillende boeiende dialezingen te komen luisteren. We zijn blij dat we u op deze dag een primeur voor Nederland kunnen laten zien: de film 'Van gentianen en andere blauwtjes' van de Belgische filmer Florent van Opstal. In deze film waarin de verschillende soorten blauwtjes en vuurvlinders aan bod komen, is met name de levenscyclus van het Gentiaanblauwtje heel mooi in beeld gebracht. Daarnaast staan ook de volgende onderwerpen op het programma:

- Resultaten herintroductie pimpernelblauwtjes
- Overdag vliegende nachtvlinders
- Vlinders in de duinen bij Haarlem
- Ecologie van de Bruine eikepage
- Resultaten Monitoringonderzoek
- Belgisch dagvlinderonderzoek
- Vlinderen in de Franse Alpen
- Diaklankbeeld: 'Oranje boven' en 'Een vlinder minder'.

Ook is op deze dag de tentoonstelling Bescherm Dagvlinders te bezichtigen en zijn de artikelen uit de Vlinderwinkel te koop.

De kosten voor deelname bedragen inclusief lunch, koffie en thee f 15,- voor donateurs van de Vlinderstichting en f 25,- voor niet-donateurs.

ELS HEKSTRA HEEFT EEN ANDERE BAAN

Hoe is het mogelijk, een leukere baan dan bij De Vlinderstichting bestaat niet. Toch heeft Els die bij ZOA vluchtelingen-hulp in Apeldoorn gevonden. Els heeft ruim vier jaar bij De Vlinderstichting gewerkt. De eerste tijd als coördinator van het Vlinderjaar 1989. Daarna als coördinator voorlichting en educatie. In deze laatste functie was zij het centrale aanspreekpunt van de organisatie. Els heeft door haar inzet, enthousiasme en kennis een zeer belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van De Vlinderstichting. Het Bestuur en de medewerkers willen Els hartelijk bedanken. Wij wensen haar in haar nieuwe baan heel veel succes.

U kunt zich opgeven voor deze dag door voor 1 maart het verschuldigde bedrag over te maken op giro 5134425 van De Vlinderstichting, Wageningen o.v.v. Vlinderdag 1992.

Na aanmelding ontvangt u begin maart een programma en routebeschrijving.

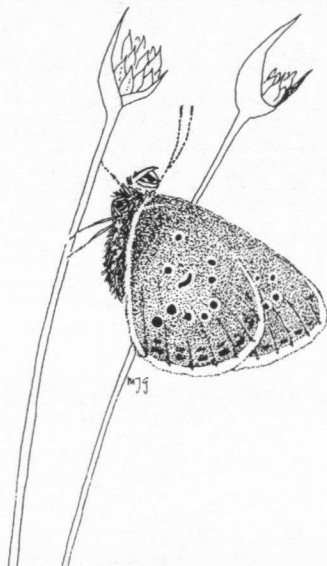
LANDELIJKE VLINDERDAG 1992

Datum: 14 maart 1992

Plaats: IAC-gebouw, Lawickse Allee 11, Wageningen

Tijd: 10.00 - 17.00 uur

**GEEF U SNEL OP, NU ER NOG
PLAATS IS.**

Het Gentiaanblauwtje.
Tekening: Monte Gardenier.

VRIJWILLIGERS GEZOCHT VOOR DE FLORIAD

Van 10 april tot 11 oktober 1992 staat De Vlinderstichting op de Floriade. Bij de expositie van Wolf Geräte hebben wij ruimte gekregen voor een uitgebreide vlindertuin. In het paviljoen zal een vlinderwinkel met informatiebalie worden gevestigd. Wij zouden graag zo vaak mogelijk op de Floriade aanwezig willen zijn om over onze activiteiten te vertellen en de bezoekers te adviseren over een vlindervriendelijke inrichting van tuin en plantsoen. Op dit moment ontbreken ons de financiën en de tijd om dit werk te doen. Daarom zoeken wij op korte termijn vrijwilligers die deze boeiende taak op zich willen nemen. Helaas kunnen we nog geen toezeggingen doen over de betaling van de reiskosten. Het is de bedoeling dat de Floriade-vrijwilligers van tevoren worden ingewerkt. Wij hopen op veel aanmeldingen zodat de Floriade voor ons een succes zal worden. Voor meer informatie: 08370-24224.

VERHOOGING VERZEND- EN ADMINISTRATIEKOSTEN

De afgelopen jaren zijn de administratieve en portokosten aanzienlijk gestegen. We hebben uw bijdrage hierin zo lang mogelijk op hetzelfde bedrag willen houden. Helaas zijn we nu toch genoodzaakt de administratieve- en portokosten van bestellingen te verhogen tot f 4,50.

DAGVLINDERMONITORING-NIEUWS

Het gaat uitstekend met het dagvlindermonitoringproject van De Vlinderstichting. Na een start in 1989 met 44 routes waren er in 1990 al 96 en in 1991 bijna 130 routes. Een indrukwekkend aantal dat onze verwachtingen ruimschoots heeft overtroffen. De verdeling over het land is ook sterk verbeterd. Toch zijn er nog gebieden waar we dringend om tellers verlegen zitten:

- Noord-Holland m.u.v. de duinen.
- De Waddeneilanden
- Friesland
- Oost-Brabant / Noord-Limburg
- Zeeland
- Flevoland

Dit zijn momenteel nog bijna lege plekken op de kaart met routes. Maar ook als u niet in een van deze gebieden woont is een nieuwe route zeer welkom. Omdat het telseizoen alweer start op 30 maart willen wij u wel vragen of u zich tijdig op wilt geven bij Kars Veling of Chris van Swaay (tel. 08370-24224). Op de Landelijke Vlinderdag (14 maart 1992) zullen de eerste resultaten van het monitoringonderzoek gepresenteerd worden. Iedereen die een monitoringroute loopt krijgt natuurlijk ook een overzicht van de resultaten thuis gestuurd.

In 't kort